

وضعیت درس تربیت بدنی دانش آموزان استثنایی در مدارس عادی (آموزش تلفیقی)

سید محسن حسینی / کارشناس برنامه ریزی فعالیت‌های تربیت بدنی معلولان

هنگامه آشورفیروز کوهی / کارشناس تدوین محتوای تربیت بدنی معلولان

مقدمه

"بر اساس عهدنامه حقوق کودکان در سازمان ملل متحد باید زمینه برابر سازی فرصت‌ها برای افراد دچار ناتوانی (ذهنی، جسمی، عاطفی، اجتماعی، زبانی و سایر نیازها) جهت موقعیت‌های یکپارچه، امکان‌های آموزشی و پرورشی فراهم شود و آموزش تلفیقی و برنامه‌های جامعه - محور به عنوان رویکرد تکمیلی برای افراد مذکور در نظر گرفته شود تا آنان بتوانند در مدارس عادی حضور یابند و نیازهای آموزشی و پرورشی را از این طریق کسب نمایند."

امروزه دانش تربیت بدنی و علوم ورزشی در نظام آموزش و پرورش جهان جایگاهی بس مهم و پیراهمیت یافته است زیرا پایه گذاری ورزش در مدارس، شروع و کودکان و نوجوانان (عادی و استثنایی) تحت نظر مربیان تربیت بدنی مهارت‌های ورزشی را کسب می نمایند. از این رو لازم است تربیت بدنی که جزء جدا ناشدنی نظام آموزش و پرورش دنیای کنونی است، برخوردار از آخرین و متداول‌ترین شیوه‌ها و روش‌های صحیح تدریس تربیت بدنی باشد تا بتواند جوابگوی مشکل‌های دانش آموزان به ویژه دانش آموزان استثنایی در امر یادگیری و مهارت‌های ورزشی باشد.

اگر چه کشورهای مختلف جهان با تجدید نظر در شیوه‌های نظام آموزش و پرورش کودکان دارای ناتوانی قدم‌هایی را برای بازگرداندن دانش آموزان

استثنایی به بستر عادی برداشته‌اند، در کشور ما نیز علاوه بر مدارس خاص، تعدادی از دانش آموزان نیز تحت شرایطی ویژه در مدارس عادی (تلفیقی) در کنار سایر دانش آموزان مشغول به تحصیل هستند. این دانش آموزان در مدارس عادی همراه با دانش آموزان عادی و با همکاری معلمان رابط که از سوی مدیریت آموزش و پرورش استثنایی تعیین می‌شوند، به تحصیل می‌پردازند و علی‌رغم محدودیت‌های جسمی و حسی نسبت به سایر دانش آموزان استثنایی از هوش بالاتری برخوردار بوده و قادر به فراگیری آموزش‌های لازم در کنار سایر دانش آموزان عادی می‌باشند.

تدریس درس تربیت بدنی دانش آموزان تلفیقی بر عهده مربیان ورزش مدارس عادی است که با بررسی‌های به عمل آمده، به جهت عدم شناخت آنان از ورزش‌های خاص معلولان، غالباً برنامه مدونی برای حضور فعال دانش آموزان مورد نظر در فعالیت‌های تربیت بدنی در ساعات درس ورزش مدارس وجود ندارد. لذا باید با نگاهی ویژه به بخش تربیت بدنی دانش آموزان استثنایی در مدارس عادی "تلفیقی" برای رفع مشکل‌ها و موانع موجود چاره اندیشی به عمل آید تا این واحد درسی که از اهمیت خاصی "در حفظ سلامت و پیشگیری از عارضه معلولیت" برخوردار می‌باشد، همانند سایر دروس آموزشی مورد توجه قرار گیرد.

عکس از: مجید حمیدیان

بررسی موضوع مقاله تلفیق

اصطلاحی است که در اصل، زمانی به کار می‌رود که کودکان دچار ناتوانی‌ها در مدارس عادی حضور می‌یابند. مدارس می‌توانند که اگر تغییری در آنها برای برآوردن نیازهای کودکان صورت گرفته باشد تغییرهای معدودی است و به جای تغییر در مدرسه از دانش آموز انتظار می‌رود که خود را با شرایط موجود در آن منطبق سازد.

آموزش تلفیقی

تعریفی که از آموزش تلفیقی و دانش آموزان روش تلفیقی، در نظر گرفته شده است، عبارت است از این که در این شیوه آموزشی، دانش آموزانی که دارای ناتوانی هستند در مدارس عادی همراه با دانش آموزان عادی به تحصیل می‌پردازند.

بنابراین روند تلفیق به عنوان جزء ضروری همراه با عادی سازی در نظر گرفته می‌شود، زیرا تلفیق شامل آن گونه فعالیت‌ها و مقیاس‌هایی است که توانایی حضور بالقوه فرد را در محیط عادی فرهنگی تا حد امکان گسترش می‌دهد. این فعالیت‌ها شامل زندگی کردن و فعال بودن در عرصه‌های مختلف جامعه به شیوه‌ای معمول برای گروه سنی فرد و استفاده از منابع و امکان‌های جامعه و آن نوع خدماتی است که برای عموم جامعه وجود دارد. لذا

ماهیت تربیت بدنی در آموزش و پرورش تربیت بدنی جزء لاینفک برنامه‌های آموزش و پرورش می‌باشد و هدف آن صرفاً رسانیدن دانش آموزان ورزشکار به درجه قهرمانی نیست. بلکه هدف تقویت و پرورش تمام استعدادهای جسمانی و روانی دانش آموزان تا حد یک زندگی سالم و موفق در محیط‌های طبیعی و اجتماعی است.

اهداف تربیت بدنی در مدارس

الف) مدارس عادی

- ✓ تعلیم اصول ارزش‌های انسانی
- ✓ رشد اخلاق و جلوه شخصیت
- ✓ پرورش قوای ذهنی و جسمی
- ✓ پرورش و تقویت روحیه نظم و انضباط
- ✓ فراگیری مهارت‌های ورزشی
- ✓ شکوفایی استعدادهای ورزشی
- ✓ توسعه و رشد اجتماعی دانش آموزان از طریق فعالیت‌های گروهی و بازی‌های ورزشی

ب) مدارس استثنایی

- ✓ حفظ و افزایش ماهیت تربیت بدنی در مدارس
- ✓ توانایی‌های جسمی یا ذهنی افراد دارای معلولیت
- ✓ افزایش اعتماد بنفس دانش آموزان
- ✓ کمک به روند اجتماعی شدن دانش آموزان
- ✓ پیشگیری از گسترش عارضه معلولیت
- ✓ جلب رضایت والدین
- ✓ کاهش افسردگی، اضطراب و فشارهای روانی
- ✓ ایجاد نشاط و شادابی در دانش آموزان

عادی سازی در مدرسه به معنی استفاده حداکثر افراد استثنایی از نظام مدارس عادی با حداقل وابستگی به امکانات و تسهیلات مجزا، مورد استفاده قرار می‌گیرد.

شیوه آموزش تلفیقی در اکثر کشورهای جهان متداول می‌باشد و در کشور ما نیز به سال‌های خیلی قبل باز می‌گردد و با تأسیس آموزش و پرورش استثنایی دانش‌آموزان دارای ناتوانی (جسمی - حرکتی، ناشنوایان، نابینایان و ...) با رعایت شرایط خاص در مدارس عادی و در کنار سایر دانش‌آموزان قرار می‌گیرند و از نظر آموزشی و پرورشی به کمک معلمان رابط از سوی مدیریت‌های آموزش و پرورش استثنایی و زیر نظر معلمان و مربیان همان مدارس

آموزش‌های لازم را فرامی‌گیرند.

بر اساس آخرین آمار و اطلاعات سازمان آموزش و پرورش استثنایی در سال تحصیلی ۸۶-۸۵ تعداد ۱۹۶۹۳ نفر از دانش‌آموزان استثنایی با پیشنهاد دست‌اندرکاران آموزش و پرورش استثنایی و با تمایل و درخواست والدین و توانمندی آنان، برای بهره‌گیری از امکانات آموزش و پرورش عادی برای آموزش تلفیقی و فراگیر انتخاب شده و در مقاطع تحصیلی ابتدایی، راهنمایی، متوسطه، فنی و حرفه‌ای، کار و دانش و پیش‌دانشگاهی در گروه‌های ناشنوا و نیمه شنوا، نابینا و نیمه بینا، جسمی و حرکتی خفیف تا شدید و دانش‌آموزان باهوش مرزی مشغول به تحصیل شده‌اند.

آمار دانش‌آموزان تلفیقی در سال تحصیلی ۸۶-۸۵

گروه استثنایی / جنسیت	ناشنوا و نیمه شنوا	نابینا و نیمه بینا	جسمی - حرکتی	هوش مرزی (با کمبود)	اختلالات رفتاری	جمع کل
پسر	۲۳۲۳	۱۳۰۳	۸۴۴	۲۰۶۰	۳۵۸۰	۱۰۱۱۰
دختر	۲۵۰۱	۱۱۵۶	۷۴۹	۱۷۸۹	۳۳۸۸	۹۵۸۳
جمع	۴۸۲۴	۲۴۵۹	۱۵۹۳	۳۸۴۹	۶۹۶۸	۱۹۶۹۳

آمار دانش‌آموزان تلفیقی در مقاطع تحصیلی

مقطع تحصیلی / جنسیت	ابتدایی	راهنمایی	متوسطه	فنی و حرفه‌ای	کار و دانش	پیش‌دانشگاهی	جمع کل
پسر	۷۵۹۱	۱۲۵۵	۸۴۹	۹۹	۱۶۷	۱۴۹	۱۰۱۱۰
دختر	۶۸۰۵	۱۳۲۰	۸۸۵	۸۸	۱۵۳	۱۵۴	۹۵۸۳
جمع	۱۴۳۹۶	۲۵۷۵	۱۷۳۴	۱۸۷	۳۲۰	۳۰۳	۱۹۶۹۳

- ✓ عدم وجود وسایل و تجهیزات ورزشی خاص در مدارس عادی.
- ✓ افسردگی و پایین آمدن اعتماد به نفس دانش آموزان تلفیقی به جهت عدم شرکت فعال در ساعات‌های درس ورزش آموزشگاه.
- ✓ عدم پذیرش دانش آموزان استثنایی از سوی تعدادی از دانش آموزان عادی در فعالیت‌های ورزشی.
- ✓ عدم وجود فیلم‌های آموزشی، جزوه‌های آموزشی و کمک آموزشی رشته‌های ورزشی معلولان در آموزشگاه.

با توجه به جداول ارائه شده، نزدیک به ۲۴ درصد دانش آموزان استثنایی به صورت تلفیقی و فراگیر در مدارس عادی به تدریس می‌پردازند و آموزش درس تربیت بدنی دانش آموزان مذکور همانند سایر دروس بر عهده معلمان ورزش آموزشگاه می‌باشد.

تربیت بدنی جزء لاینفک برنامه‌های آموزش و پرورش می‌باشد و هدف آن صرفاً رسانیدن دانش آموزان ورزشکار به درجه قهرمانی نیست

معلمان تربیت بدنی این مدارس غالباً تخصص کافی را در زمینه ورزش‌های خاص معلولان نداشته و حداکثر تا حد ورزش‌های عمومی آشنایی دارند و این امر باعث شده تا دانش آموزان تلفیقی نتوانند حضور فعالی در برنامه‌های ورزشی و شرکت در مسابقه‌ها داشته باشند و از سویی معلمان رابط نیز با توجه به مسوولیت‌شان در حیطه مسایل آموزشی عملاً توجهی به امور تربیت بدنی دانش آموزان مورد نظر ندارند و با بررسی‌های انجام شده چالش‌ها و موانع و مشکلات در این بخش به شرح زیر می‌باشد.

موانع و مشکلات

- پیشنهادها و راهکارها**
- ✓ در روش تلفیقی به درس تربیت بدنی نیز مانند سایر دروس آموزشی توجه شود.
 - ✓ فعالیت‌های ورزشی دانش آموزان تلفیقی و عملکرد مربیان تربیت بدنی توسط «مربی تربیت بدنی رابط» مورد نظر قرار گیرد.
 - ✓ مربیان تربیت بدنی مدارس عادی با حضور در دوره‌های تخصصی ضمن خدمت با ورزش‌های خاص و نحوه آموزش آن به دانش آموزان تلفیقی آشنا شوند.
 - ✓ به دانش آموزان تلفیقی با دیده ترحم نگاه نشود.
 - ✓ مربیان تربیت بدنی، دانش آموزان تلفیقی را با توجه به تفاوت‌های فردی و معلولیت در فعالیت‌های ورزشی شرکت دهند.
 - ✓ مهارت‌های ورزشی دانش آموزان جهت حضور در مسابقه‌های آموزشگاهی و مسابقه‌های کشوری با سایر دانش آموزان استثنایی توسعه یابد
 - ✓ دانش آموزان تلفیقی و عادی از یک ورزشگاه به منظور جلوگیری از هزینه‌های اداری و

- ✓ عدم تمایل برخی از معلمان و مسوولان مدارس عادی به داشتن دانش آموزان استثنایی در آموزشگاه.
- ✓ عدم برنامه‌ریزی مربیان تربیت بدنی به جهت عدم شناخت و اطلاعات کافی از ورزش‌های خاص معلولان
- ✓ عدم حضور دانش آموزان تلفیقی در فعالیت‌های ورزشی با سایر دانش آموزان استثنایی (مسابقه‌های آموزشگاهی و کشور و ...).

عادی فراهم شود و این مهم محقق نمی شود، مگر آنکه معلمان و والدین در این زمینه آماده شده باشند.

در کشور ما نه تنها اقدام‌های انجام شده در مورد تلفیق در سطح بسیار محدود و اولیه هستند، بلکه امکانات آموزش و پرورش ویژه، نیز متناسب با تعداد دانش‌آموزان استثنایی در مدارس عادی (تلفیقی) در سطح کشور نیست. بنابراین نیاز به رویکردی کلی در برنامه ریزی و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی به ویژه تربیت بدنی و ورزش دانش‌آموزان با روش تلفیقی در سطح گسترده و وسیع تر می باشد.

نگهداری اماکن ورزشی استفاده نمایند .
 ✓ مریان تربیت بدنی، دانش‌آموزان استثنایی را همانند دانش‌آموزان عادی به مسابقه‌های ورزشی با سایر دانش‌آموزان استثنایی همراهی نمایند.
 ✓ با توجه به تخصصی بودن ورزش‌های معلولان، تجهیزات خاص ورزشی مورد نیاز دانش‌آموزان تلفیقی در مدارس عادی تأمین گردد.

نتیجه گیری

در یکپارچه سازی، آموزش تلفیقی بدین معنی نیست که دانش‌آموزان دارای ناتوانی مجبور باشند با دانش‌آموزان عادی به رقابت‌های ورزشی بپردازند. بلکه باید فرصتی را برای آنان با توجه به علایق و توانایی‌هایشان، جهت حضور در این گونه فعالیت‌ها فراهم ساخت. لذا برای همسان‌سازی آموزش‌ها، آموزش تلفیقی و فراگیر نباید منحصر به گروه خاصی از دانش‌آموزان باشد. بلکه باید زمینه برای تمامی دانش‌آموزان با داشتن معلولیت در مدارس

منابع:

- بررسی ضرورت تغییر نظام آموزش و پرورش فراگیر
 ذکایی، محمود و نبوی، محمد، (۱۳۸۴)، روش تدریس درس تربیت بدنی در مدارس، انتشارات سمت، تهران.
 رمضانی، مزگان، (۱۳۸۲)، نقش معلمان در آموزش و پرورش فراگیر، نشریه تعلیم و تربیت استثنایی شماره‌های ۱۸ و ۱۹، سازمان آموزش و پرورش استثنایی، تهران.
 روابط بین الملل فدراسیون ورزش‌های جانبازان و معلولان، (۱۳۸۳)، مریگیری ورزشکاران کم‌توان ذهنی، انتشارات مبتکران، تهران
 سعیدی، ابوالفضل، (۱۳۸۲)، اصطلاحات کلیدی در آموزش فراگیر، نشریه تعلیم و تربیت استثنایی، شماره‌های ۱۸ و ۱۹، سازمان آموزش و پرورش استثنایی، تهران.
 سعیدی، ابوالفضل، (۱۳۸۳)، جزوه حقوق کودک "بخش سوم"، پژوهشکده کودکان استثنایی، تهران.
 هوسپان، آلیس، (۱۳۸۱)، آموزش و پرورش فراگیر در جهان، ترجمه آلیس هوسپان، پژوهشکده کودکان استثنایی، تهران.
 هوسپان، آلیس، (۱۳۸۲)، مقدمه‌ای بر آموزش تلفیقی، پژوهشکده کودکان استثنایی، تهران.